

Grantová agentúra pre techniku SR

Na základe iniciatívy Ministerstva školstva, mládeže a športu Slovenskej republiky (MŠMŠ) vznikla na Slovensku Grantová agentúra pre techniku (GAT). Jej úlohou je najmä posudzovať vedecko-technické projekty a presadzovať zámery štátnej politiky v oblasti vedy a techniky finančnou spoluúčasťou.

Na základe odporúčenia vedecko-technickej komunity a odvetvových ministerstiev sa navrhlo personálne obsadenie jednotlivých komisií GAT. Členovia dvadsiatich komisií, zahŕňujúcich jednotlivé vedecko-technické oblasti navrhli zo svojho strediu predsedov, ktorí sa v zmysle organizačného poriadku stali členmi Predsedníctva GAT. Predsedníctvo si na svojom ustanovujúcom rokovaní dňa 29. 1. 1992 zvolilo 5-členný výkonný výbor, predsedu a podpredsedu GAT.

Grantová agentúra zodpovedá za výber technických projektov, ktoré sa budú financovať formou grantov. Súťaže o pridelenie grantu technickým projektom sa môže zúčastniť každá fyzická alebo právnická osoba po splnení agentúrou stanovených podmienok.

Jednotlivé komisie vyberajú granty na základe týchto hlavných kritérií:

- vedecko-technická úroveň projektu a aktuálnosť jeho riešenia,
- záujem o realizáciu projektu a ekonomický, resp. humánny prínos riešenia,
- spôsobilosť riešiteľov projektu na riešenie a realizáciu výsledkov,
- primeranosť finančnej požiadavky k vecnému obsahu riešenia.

Projekty posudzujú nezávislí posudzovatelia. Materiály o posudzovaní projektov sú tajné, aby bola zachovaná objektívnosť výberu grantov na základe nezávislých posudkov.

Kritériá, podľa ktorých sa projekty tohto roku hodnotili:

- Pri základnom hodnotení projektu sa prihliadalo na splnenie základných náležitostí vedecko-technického projektu, prínos pre rozvoj poznania, väzbu na štátnu politiku vo vede a technike, podporu regionálneho rozvoja, prijateľnosť rizika neúspešnosti riešenia.
- Progresivita projektu sa hodnotila podľa koncepcie ujasnenosti, základných technických a hospodárskych parametrov.
- Účinky projektu podľa komerčného uplatnenia projektu, sociálnych a ekologických účinkov.
- Zabezpečenosť projektu z hľadiska primeranosti celkových nákladov na projekt, požadovaného príspevku zo štátneho rozpočtu, doby riešenia a využívania a záujmu o realizáciu.

Na základe posudkov jednotlivých technických projektov zaradili ich členovia komisií tajným hlasovaním do troch skupín:

- A - projekty odporúčané na riešenie a financovanie ešte v tomto roku,
- B - projekty odporúčané na riešenie v r. 1993, resp. s pripomienkami na dopracovanie,
- C - projekty nevhodné na financovanie zo ŠR.

Komisie GAT posudzovali celkovo 407 nových návrhov na riešenie vedecko-technických projektov, z ktorých v súlade s kritériami zaradili do skupiny A - 163 projektov a do skupiny B - 135 projektov.

Na riešenie projektov zaradených do kategórie A odporučila komisia uvoľniť z rezervy štátneho rozpočtu neinvestičné prostriedky v celkovom objeme 137 mil. Kčs, z toho na životné prostredie požaduje 30 mil. Kčs. Komisia zároveň potvrdila, že

prostriedky vynakladané na 118 projektov prechádzajúcich z r. 1991 sa v prevažnej miere vynakladajú účelne a stanovené ciele riešenia sa pravdepodobne dosiahnu. Približne u štvrtiny projektov požadujú komisie spresniť postupy a ciele riešenia na kontrolných dňoch za prítomnosti svojich členov.

Okrem tejto zásadnej náplne, ktorou sa komisia GAT od svojho vzniku zaoberala, zúčastňovali sa členovia predsedníctva, resp. výkonný výbor, aj na posudzovaní a pripomienkovaní návrhu Zákona SNR o organizácii a podpore vedy a techniky na Slovensku.

Hoci návrh prerokovali komisie SNR a podľa pripomienok ho dopracovali, predseda sa nakoniec nedostal na program rokovania SNR, ale v poslednej chvíli ho z programu vypustili.

Podľa názoru vedecko-technickej komunity, poklesol na Slovensku prudko záujem o vedecko-technické a výskumné práce. Potvrzuje to aj skutočnosť, že za uplynulé dva roky poklesol počet pracovníkov zaoberajúcich sa vedou a technikou minimálne o 30 %. Rozvoj podnikov v súčasnej finančnej situácii je prakticky utlmený, nie sú prostriedky na nové investície, a preto je záujem len o také riešenia, ktoré by podľa možnosti bez investícií do výskumu a nových zariadení umožnili ihneď produkovať nový, resp. predávanejší výrobok, o ktorý by bol záujem a predstavoval by pre realizátora maximálny zisk. Riešenie, ktoré sa uplatní o 2-3, príp. viac rokov, nie je za takýchto podmienok pre podniky zaujímavé.

Do toho vstupujú ešte predstavy o fúziách našich podnikov so zahraničnými, ktoré prinesú nielen kapitál, ale aj nové technológie, a najmä zabezpečia odbyť výrobkov podľa možnosti do solventných oblastí. Podľa nášho názoru by bol takýto prístup zo strany zahraničia síce pre našu ekonomiku vítaný, ale je priveľmi optimistický. V súčasnej situácii si musíme pomôcť predovšetkým sami, a to len uváženým postupom, na základe analýzy rozvoja podnikov, cieľovým výskumom a vývojom na zlepšenie kvalitatívnych parametrov súčasných technológií, vrátane prehodnotenia surovinových a energetických spotrebných noriem.

Situácii by mohlo pomôcť aj urýchlené prijatie viacerých legislatívnych opatrení, zameraných na:

- Podporovanie podnikov, ktoré investujú do svojho rozvoja, napr. odpísaním časti odvodných povinností.
- Zvýhodňovanie inštitúcií, kde sa viac ako 50 percent kapacity zaoberá výskumom a vývojom, znížením odvodných povinností zo mzdy, resp. zisku.
- Zriadenie centrálného fondu pre vedu a techniku a jeho účelové rozdelenie na základe smerovaných ve-

deckých a vedecko-technických projektov.

- Preradenie vybraných, t.č. štátnych podnikov do príspevkových organizácií.

Jedným z prvých krokov, ktoré sa podarilo urobiť, je zriadenie grantových komisií pre vedu a techniku, potrebných pre koordináciu vedy a techniky na Slovensku z hľadiska objednávky a smerovania účelovosti a objektívnejšieho rozdelenia grantov. Domnievame sa, že to nebol posledný krok k podpore vedy a techniky.

Ladislav Komora

Vyhlasenie SKŽP ku Dňu Zeme

1. Najvyššou prioritou ekologickej politiky Slovenskej republiky je princíp zachovania podmienok a foriem života na Zemi. Túto ideu považujeme za základný predpoklad existencie človeka na Zemi, za predpoklad trvalého udržania produkčnej schopnosti planéty Zem v najširšom slova zmysle a tým aj zabezpečenia materiálnych potrieb človeka ako biologického tvora, ako aj záujmov rozvoja človeka ako sociálneho tvora - záujmov ľudskej spoločnosti.

Tieto princípy ekologickej politiky sú rozpracované na základoch geosystémovej teórie a metodiky. V zmysle tejto teórie prostredím života (životným prostredím) človeka a ostatných živých systémov je planéta Zem, konkrétne jej jednotlivé časti, krajinné systémy (geoeosystémy). Toto prostredie je jednotným, nedeliteľným, funkčne previazaným systémom priestoru, polohy, reliéfu (zemského povrchu) a všetkých ostatných hmotných zložiek geoeosystémov - prírodných zdrojov - a to homínového podkladu, pôdotvorného substrátu a pôdy, vody, ovzdušia, rastlinstva, živočíšstva, ako aj človekom vytvorených a pretvorených prvkov a javov. Z geo-

systémovej teórie, ako aj z praktických poznatkov vyplýva, že narušenie jednej zložky systému vedie k reťazovej reakcii a k zmenám - mnohokrát nepriaznivým - ostatných zložiek. Na obmedzenie týchto nepriaznivých procesov, ktoré nakoniec vedú k ohrozeniu podmienok a foriem života na Zemi, je zameraná ekologickej politika SR ako systémová činnosť, ktorá má trvalý charakter.

2. Hlavné ideologické východiská tejto politiky, ktoré zároveň považujeme za prehlásenie ku Dňu Zeme sú nasledovné:

Kvalitatívne novú etapu rozvoja geobiosféry Zeme znamená obdobie činnosti človeka ako jediného biologického, zároveň však aj sociálno-politicko-ekonomického druhu geobiosféry. Človek svojou činnosťou zameranou na zabezpečenie svojej existencie sa podstatne líši od všetkých ostatných živých druhov planéty, neuspokojuje sa len naplnením bezprostredných potrieb, ale má aj záujmy nad tento nevyhnutný rámec.

Záujmy hnali človeka do stále intenzívnejšej činnosti pretvárania prírody, do vytvárania väčšieho blahobytu a spokojnosti.

Popri zlepšovaní hmotných podmienok života sa však objavili aj negatívne dôsledky tejto činnosti, ktoré ohrozujú vlastné životné podmienky človeka, ale aj všetkých ostatných živých systémov.

Tak to bolo, keď sa človek neuspokojil s teplotou jaskyne, založil oheň a dymom zamoril prostredie. Tak to bolo, keď začal rozvíjať poľnohospodárske činnosti. A tak to bolo v celom rozvoji ľudstva až do súčasnosti, keď, žiaľ, na mnohých miestach planéty dovedol pretváranie svojho základného prirodzeného prostredia do takého stupňa, že ohrozil svoj vlastný život. Má to však znamenať, že človeku ako biologicko-sociálno-ekonomickému tvorovi oznámime, že doba záujmov sa skončila, si bioogický tvor ako všetky ostatné, úplne sa podriadiť, stačia ti potreby? Môžeme ľudstvu zobrať právo na „záujem“?

A v tomto momente sa prejavuje osobitosť človeka, ktorá nakoniec vyústila k myšlienke cieľavedomej ochrany a tvorby jeho životného prostredia. V modernom chápaní neupiera rozvoj záujmov človeka, ale usmerňuje ich tak, aby boli v maximálnej miere uspokojené záujmy na hmotný aj duševný blahobyt, na zdravý život v zdravom prostredí.

O životnom prostredí hovoríme teda predovšetkým z pozície ľudstva. V súčasnosti je však nad všetky pochybnosti, že vhodné životné prostredie pre človeka možno na planéte Zem vytvoriť a zachovať, len ak zabezpečíme podmienky života aj ostatných systémov a ďalej, že život živých systémov možno zachovať, len ak sa zachová fungovanie celého systému aj s neživými zložkami. To je geoeosystémový prístup k ochrane ŽP, ktorý v sebe zahŕňa biocentrizmus, ako aj antropocentrizmus ochrany ŽP.

Tým sme určili aj rámec a priority, podľa ktorých musí prebiehať zosúladzovanie záujmov človeka so zachovaním podmienok života na Zemi. Sú to priority, vyplývajúce z racionálne nezmeniteľných ekologickej podmienok, ktoré sú dané miestom Zeme vo vesmíre, polohou určitého regiónu na Zeme, z nezmeniteľných a neobnoviteľných ekologickej podmienok každého miesta krajiny.